

водят заголовкі с беларускага мовы на рускай с мэтай павялічыць відавочнасць матэрыялаў у «Яндэксе» і Google. Гэта прадстаўляецца нам трывожнай тэндэнцыяй. Очевидно, что в новой технологической среде белорусской журналистике предстоит ответить на новые медийные вызовы, развиваясь и эволюционируя вместе с ними и временем.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Зелянко, С. В. Прыёмы рэпрэзентацыі неалагізмаў у журналісцкіх тэкстах (на матэрыяле выданняў Выдавецкага дома «Звязда») / С. В. Зелянко // Журналістыка-2018: стан, праблемы і перспектывы : матэрыялы 20-й Міжнароднага навука-практ. канф., Мінск, 15-16 ліст. 2018 г. / рэдкал.: В. М. Самусевіч (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДУ, 2018. – С. 339–342.
2. Жаўняровіч, П. П. Моўная палітра рабннх газет / П. П. Жаўняровіч // Рэгіянальныя СМІ ў сучаснай інфармацыйнай прасторы : матэрыялы Рэсп. навука-практ. семінара, 2-3 чэрвеня 2011 г., Мінск / [рэдкал.: С. В. Дубовіч (адк. рэд.) і інш.]. – Мінск, 2011. – С. 162–168.
3. Ивченко, В. И. Конвергентность в медиа (к опыту создания учебного словаря) / В. И. Ивченко // Журналістыка-2018: стан, праблемы і перспектывы : матэрыялы 20-й Міжнароднага навука-практ. канф., Мінск, 15-16 ліст. 2018 г. / рэдкал.: В. М. Самусевіч (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДУ, 2018. – С. 342–345.
4. Наркевіч, А. І. Слова і час / А. І. Наркевіч // Журналістыка-2001. Матэрыялы 3-й Міжнароднай навука-практычнай канферэнцыі, прысвечанай 80-годдзю Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (27-28 лістапада 2001 г., Мінск) / БДУ, факультэт журналістыкі; рэдкал. : В. П. Вараб'ёў (адк. рэд.) і інш. – Мінск : БДУ, 2001. – С. 165–167.
5. Харитонов, С. В. Визуальные признаки таблоидизации городских газет / С. В. Харитонов // Веснік Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Серыя 3. Філалогія. Педагагіка. Псіхалогія. – 2018. – № 2. – С. 43–47.

Пётр Дарашчонок

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
(г. Мінск, Беларусь)*

ЛЯВОН РЫДЛЕЎСкі – РЕДАКТАР І ПУБЛІЦЫСТ ГАЗЕТЫ «БЕЛАРУСКІЯ НАВІНЫ»

Разглядаецца жыццёвы і творчы шлях Лявона Рыдлеўскага, грамадска-палітычнага і культурнага дзеяча беларускай эміграцыі, аднаго з кіраўнікоў БНР у замежжы, рэдактара газеты «Беларускія навіны». Аналізуецца тэматычнае напаяўненне газеты «Беларускія навіны».

Ключавыя словы: гісторыя беларускай журналістыкі; Лявон Рыдлеўскі; газета «Беларускія навіны».

У кастрычніку 2018 г. споўнілася 115 гадоў з дня нараджэння Лявона Рыдлеўскага (2.10.1903–24.10.1953, Лондан) – грамадска-палітычнага і культурнага дзеяча беларускай эміграцыі, аднаго з кіраўнікоў БНР у замежжы, рэдактара газеты «Беларускія навіны» (Францыя, 1945–1947 гг.).

Л. Рыдлеўскі нарадзіўся 2 кастрычніка 1903 г. у мястэчку Ульянавічы Сенненскага павета Магілёўскай губерні (цяпер Сенненскі раён Віцебскай вобласці). У часопісе «Кантакты і дыялогі» была змешчана інфармацыя аб тым, што бацька Лявона быў акцызным чыноўнікам [2, с. 20]. Па звестках, апублікаваных у «Памятных кніжках Мінскай губерні» за 1913, 1914 і 1915 гг., Рыдлеўскі Дзяменцій Мікалаевіч працаваў у Слуцкай жаночай гімназіі, займаў пасаду пісара і рахункавода. Вядома, што бацька выпісваў газету «Наша Ніва», дзякуючы гэтаму выданню яго сын і пазнаёміўся з беларускім друкаваным словам.

У 14-гадовым узросце Л. Рыдлеўскі ўжо вучыўся ў Слуцкай (беларускай) земскай гімназіі, якая была ўтворана ў ліпені 1917 г. па ініцыятыве камісара Слуцкага павета пры Часовым расійскім урадзе Радаслава Астроўскага (ён жа яе першы дырэктар) і праіснавала да 1920 г. Навучальная праграма будавалася на аснове прадметаў, якія выкладаліся ў дарэвалюцыйных расійскіх гімназіях. Дарэчы, у мясцовай мужчынскай гімназіі Слуцка да рэвалюцыйных падзей 1917 г. выкладаліся нямецкая і французская мовы [1, с. 222]. Большасць навук гімназісты Слуцкай беларускай гімназіі вывучалі на рускай мове, выключэнне складалі новыя дысцыпліны на роднай мове – беларуская мова (абавязковы прадмет), гісторыя і геаграфія Беларусі (факультатыўна).

Пры гімназіі вучні Янка Ракуцька, Сяргей Бусел і іншыя стварылі летам 1917 г. беларускую маладзёжную арганізацыю «Папараць-Кветка». У яе працы прымалі ўдзел Р. Астроўскі, С. Петрашкевіч, А. Бараноўскі, Ф. Шантыр, П. Жаўрыд, М. Асьвяцімскі, У. Галубок і іншыя беларускія дзеячы. Арганізацыя складалася з тэатральнай, культурна-асветнай, літаратурна-драматычнай, харовай секцыі. У час польскай акупацыі (1919–1920 гг.) гурток пашырыў сваёю дзейнасць на ўсё Слуцкі павет, выдаваў часопіс «Наша Каляіна», які стаяў на пазіцыях беларускіх эсэраў.

Актывісты гуртка ўдзельнічалі ў антыпольскім падпольным і партызанскім руху. Некаторыя гімназісты, у тым ліку і Л. Рыдлеўскі, прымалі ўдзел у Слуцкім паўстанні 1920 г. Пасля яго ліквідацыі 17-га-

довы юнак з рэшткамі ўзброеных фарміраванняў слуцкіх паўстанцаў нейкі час працягваў партызаніць на Палессі. У лістападзе 1952 г. на старонках беларускага штотыднёвіка «Бацькаўшчына» Л. Рыдлеўскі ўспамінаў аб адным з апошніх эпізодаў паўстанцкай барацьбы: «Адбіваліся гімназістыя. Але ззаду ўзялі іх у палон – і там, на месцы, каля могілкаў, расстралялі... Сколькі там яшчэ загінула, ня ведама. Але гэта быў апошні бой гэтага аддзелу Беларускай Арміі... Усе загінуўшыя ўславілі імя беларускага жаўнера, а дзень святкавання гадавіны Слуцкага паўстання стаўся днём, як і ў іншых краінах, днём ушанавання нязнаных змагароў за волю Беларускага Народу, за Беларускаю Народную Рэспубліку» [3, с. 201].

З 1921 г. Лявон Рыдлеўскі ў Вільні, дзе вучыўся ў Віленскай беларускай гімназіі, закончыў там сярэдняю адукацыю. Атрымаў матуру (экзамены для выпускнікоў гімназій, якія служылі пропускам у вышэйшую адукацыю) у 1923 г. і па рэкамендацыі свайго былога камандзіра А. Сокал-Кутылоўскага паехаў у Прагу па дыплом аб вышэйшай адукацыі. У 1928 г. скончыў аграрнамічны факультэт Політэхнічнага ўніверсітэта па спецыяльнасці «Інжынер аграрнамічных навук». На эканамічным факультэце той жа ВУ на працягу года вывучаў сельскагаспадарчую эканомію. У 1929 г. эміграваў у Францыю, дзе займаўся арганізацыяй эмігранцкіх асяродкаў ў Верпелі, Парыжы. У гады Другой сусветнай вайны Л. Рыдлеўскі стаў удзельнікам французскага Супраціўлення, ваяваў на поўдні Францыі.

Пасля вайны Л. Рыдлеўскі працягваў актыўную грамадскую дзейнасць, займаўся навукай. У 1945–1947 гг. выпускаў разам са сваімі аднадумцамі газету «Беларускія навіны» (выйшла 8 нумароў). Газета друкавалася кірыліцай, рэдакцыя размяшчалася ў невяліччай кватэры на вуліцы Граўе, 65. Меркавалася, што газета будзе выходзіць адзін раз на месяц, але з такой перыядычнасцю выйшлі толькі першыя тры нумары. У красавіку 1946 г. выйшаў аб'яднаны выпуск (№ 3–4) за сакавік – красавік. Чарговы № 1 (6) «Беларускіх навін» з-за фінансавых праблем выйшаў у студзені наступнага 1947 г. на васьмі палосах. Свет убачылі сакавіцкі № 2 (7) за 1947 г., а № 3 (8) ад 28 чэрвеня стаў апошнім выдодым нумарам выдання.

Газета, арганізаваная Аб'яднаннем беларускіх работнікаў у Францыі, асвятляла жыццё хрысціянскага сіндыкату СФТС. Сіндыкат выконваў тыя ж функцыі, што і прафесійныя саюзы ў БССР: «справы абароны сацыяльных, эканамічных і юрыдычных правоў». У № 1 выдання быў

зместаны артыкул пад назвай «Сындыкалізм і беларусы», дзе тлумачылася роля Французскага хрысціянскага синдкату СФТС у беларускім руху. Газета мела пастаянную рубрыку «Сындыкальныя навіны». На старонках «Беларускіх навінаў» атрымала пастаянную «прапіску» рубрыка «Беларуская хроніка» і «Беларусы Францыі».

Шмат месца на старонках газеты займалі гістарычныя матэрыялы, большасць якіх складалася з нарысаў пра пэўных асоб. У № 1 (Беларускія навіны. 25.12.1945) быў надрукаваны нарыс пра ксяндза Вінцэнта Гадлеўскага, які ў час Другой сусветнай вайны арганізаваў падпольную дзейнасць Беларускай нацыянальнай партыі, што супрацьстаяла фашыстам. У № 2 (Беларускія навіны. 24.02.1946) на першай старонцы змяшчаўся матэрыял да 350-х угодкаў Берасцейскай уніі. У гэтым жа нумары надрукаваны нарыс пра Алаізу Пашкевіч – «паэтку, змагарку, піянерку беларускіх жанчын». Практычна ў кожным нумары газеты друкаваліся аналітычныя артыкулы. У першым выпуску рэдакцыя змясціла дзве публікацыі – «Сындыкалізм і беларусы» і «Заданні беларускай эміграцыі». Апошні з артыкулаў беларуская эміграцыя ўспрымала як праграмны, пазней на яго спасылаліся многія беларускія палітыкі замежжа.

«Беларускія навіны» друкавалі і творы літаратараў. Сярод аўтараў былі як вядомыя паэты (Ларыса Геніюш, Янка Купала, Сяргей Хмара, Наталля Арсеннева, Алаіза Пашкевіч, Андрэй Зязюля), так і малавядомыя, што падпісваліся псеўданімамі (Галіна, Я. К., Алесь Салавей, Сноп). Некаторыя вершы ўвогуле не мелі подпісу. Захавалася не вельмі шмат звестак пра тых, хто пастаянна працаваў у рэдакцыі, рыхтаваў артыкулы да друку. Асобныя матэрыялы былі падпісаныя псеўданімамі ці крыптанімамі: М. Люціч, Прысутны, Ст. Эм., А. К., М. Л., Л. Чырको, В. К., М. Лют., В. Скопаўка. Выключэннем з'яўляюцца публікацыі Міколы Абрамчыка і Лявона Рыdleўскага, які падпісваў сваім прозвішчам рэдактарскія матэрыялы.

На старонках газеты часта выходзілі матэрыялы і пра падзеі ў БССР, у асноўным інфармацыйныя паведамленні: удзел Беларусі ў Кангрэсе саюзных дзяржаў, стан эканомікі БССР і інш. У № 2 (7) ад 25 сакавіка 1947 г. цэлая паласа была прысвечана ацэнцы рашэння кангрэса аб перадачы Беластоцкай вобласці ў склад Польшчы. Аўтар заўважыў, што калі вызначаць межы ў адпаведнасці з унёскам народаў Еўропы ў перамогу над Германіяй, то Беларусь магла б, як мінімум, атрымаць былыя ўсходняпрускія землі. Але такога, каб ад яе яшчэ адрэзалі, ніхто чакаць

не мог. У гэтым абвінавачваўся, у першую чаргу, беларускі ўрад, які не паспрачаўся з такім несправядлівым рашэннем, а таксама Масква, якая не ўлічвала этнаграфічных межаў Беларусі.

У сярэдзіне 1947 г. газета «Беларускія навіны» спыніла свой выхад. Лявон Рыdleўскі ў гэты перыяд захапіўся іншымі праектамі, ён быў абраны сакратаром прэзідыума Рады БНР, дзе адказваў за знешнія міжнародныя сувязі, пазней – віцэ-прэзідэнтам Рады БНР. У 1948 г. выдаў у Парыжы інфармацыйную кнігу пра Беларусь на французскай мове. У лістападзе таго ж года на Першым сусветным з’ездзе беларускай эміграцыі выбраны старшынёй «Сусветнага аб’яднання беларускай эміграцыі». Калі ў 1951 г. утварыўся Беларускі інстытут навукі і мастацтва (БІНІМ), Л. Рыdleўскі стаў яго сябрам, дапамог гэтай навуковай арганізацыі здабыць важныя дакументы архіўнага характару.

З-за пагаршэння здароўя па запрашэнні а. Чэслава Сіповіча ўлетку 1953 г. Л. Рыdleўскі пераехаў жыць у Лондан, дзе складаў бібліяграфію беларускай бібліятэкі Брытанскага музея, іншых бібліятэк Лондана. Не завяршыў працу з-за цяжкай хваробы і памёр ад раку 24 кастрычніка 1953 г. у адным са шпіталаў сталіцы Вялікабрытаніі на 51-м годзе жыцця.

Газета «Беларускія навіны» (№ 1, 25 снежня 1945 г. – № 3 (8), 25 чэрвеня 1947 г.), якую рэдагаваў Л. Рыdleўскі, вяла рэй ва ўсёй эмігранцкай прэсе. У той час, калі выдавецкая справа ў лагерах ДР была пад забаронай, «Беларускія навіны» былі галоўным беларускім перыядычным выданнем у эміграцыі. На старонках выдання змяшчалася інфармацыя аб пачатку выдання іншых газет і часопісаў беларускай дыяспары ў замежжы. Ужо 31 кастрычніка 1947 г. у ФРГ стаў выходзіць штотыднёвік «Бацькаўшчына», які замяніў «Беларускія навіны». Праз тры гады (у 1950 г.) на змену «Бацькаўшчыне» прыйшоў «Беларус» (ЗША). Але і другая, і трэцяя газеты абапіраліся на здабыткі першага выдання пасляваеннай хвалі эміграцыі – «Беларускіх навін».

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Памятная книжка Минской губернии на 1915 г. – Минск : Губернская типография, 1914.
2. Сачанка, С. Рыdleўскі Лявон / С. Сачанка // Кантакты і дыялогі. – 1997. – № 3. – С. 20–21.
3. Слуцкі збройны чын 1920 г. у дакумэнтах і успамінах / У. Ляхоўскі, У. Міхнюк, А. Гесь. – 2 выд., дапрац. – Мінск, 2006. – 400 с.